

1875

I.

Somogyvármegye levéltárában a legrégibb könyv 1658—1726-ig terjedő időről szól a „Protocolum antiquum“. Miután Somogyvármegye 1715-ig Zalavármegyéhez tartozott, az 1715 előtti időről visszamenőleg 1658-ig a fontosabb iratok másolatban vannak meg. Az engem érdeklő dolgok közül legrégibb feljegyzés 1719-ből van, mely szerint Fáber Tamás szigetvári orvos doktort, a szigeti parancsnok beleegyezésével, évi 100 forintért alkalmazták ottan orvosnak.

1726 szeptember 16-án a pozsonyi helytartó tanács rendeletét találjuk a Pestis ellen, mely szerint a Törökországból jövők 3 napi, árujuk pedig 4 heti veszteglésnek vettetnek alá. Az olyan áruk, melyek alkalmasak a baj behurcolására, kizárandók, — az állatok pedig folyóban megfürösztendők. A Tisza, Száva, Dráva és Una folyóknál katonai kordont vonnak, hogy passzus nélkül senki át ne jöhessen. A kisebb átmenőhelyeket és réveket pedig beszüntetik.

1732 novemberben Zörnye, Bares, Heresznye és Tóth Kereszturon a Pestis miatt őrségeket állítanak 2—2 hajduval 50 X-ár napi fizetéssel. Aki engedély nélkül lépi át a határt azt 24 forinttal büntetik.

1738 november 10-én Királyi parancs értesíti a vármegyét, hogy Pestis jelentkezett Szegeden, Bács és Békés megyében egyes helyeken, továbbá Csongrád, Csanád, Arad, Zaránd és Bihar vármegyékben, valamint Szlavonia és a Szerémség egyes helyein, sőt Belgrádban is kiütött, a hol az ottani helyőrség között is elterjedt.

Ugyanezen vármegyei közgyűlésen felolvastatott a helytartó tanácsnak november hó 14-én kelt leiratához mellékelt „bécsi rendtartás“ a „Mundationis ordo infectarum domorum et habitationem nec non lasarethorum qualis anno 1713. Wiene et in Austria adhibitus fuerit“ amely a következő:

A tisztítási felügyelőről.

A tisztítási felügyelő kötelessége, teendőiről és segédeiről:

Ez felügyel azon lakóhelyiségek és házak tisztítása alkalmával, melyekből élő vagy megholt fertőzöttek kórházba szállítottak. És esküt kell letennie, hogy:

1. tartózkodni fog az egészségesek és nem gyanus emberekkel mindennemű érintkezésétől.

2. Állandóan a részére kijelölt helyiségben fog minden hozzátartozójával együtt tartózkodni (Kivéve mikor hivatalának teendőiben fog eljárni).

3. Nem csak magára fog vigyázni, hanem a tisztogatás céljából melléje adott mindkét nemű munkásokra is. Figyelni fog, hogy ne kövessenek el semminemű hűtlenséget és lopást, hogy teendőkben serényen járjanak el és tartózkodjanak a megégetendő tárgyaknak vagy tisztítandó dolgoknak eltulajdonításától és ezekre kiváló figyelmük legyen.

4. Azon esetben, ha valamelyiket valaminemű vétségben, vagy kártételen találná, az illet adja át rögtön az őrségnek és azt illetékes helyén haladéktalanul jelentse fel.

5. Jól őrizze meg a tisztogatáshoz szükséges és reá bízott szereket.

6. A házaknak és helyiségeknek tisztogatását az egészségügyi igazgatóság által, a tisztogatási biztos utasítása szerint foganatosítsa, azonban másnemű tisztogatást semmiképe foganatosítson a házban, vagy lakóhelyiségben testi és életbüntetés terhe mellett.

7. A tisztogatást vagy kora reggel napfelkelte után, vagy este teljesítse, de semmiképen se délbe és a nap legnagyobb hevébe.

8. A tisztogatást sohase kezdje éhgyomorral, hanem előtte bort, kenyeret, levest pörkölten, valamiféle pálinkát melegen vegyen magához. Ugyanigy hogy tegyenek a melléje rendelt munkások is, világosítsa fel és utasítsa ezeket. Ezek után pedig

9. a tisztítás céljaira rendelt zárt kocsit rendelje a ház, vagy lakórész elé, miután a ház vagy lakórészt, a fertőzést megállapító által megtekintette.

10. Magának a felügyelőnek kötelessége lesz (amennyiben a tisztítást foganatosító minden egyes fél mellé két felügyelő adatik) a többiekkel egyetértőleg eljárni és felváltva vigyázni, hogy a tisztítás a lakóhelyiségben az előírásoknak megfelelően

történjék, a másik pedig a lakószobán kívül (nehogy az oda nem tartozó idegenek kíváncsiságából a megfertőzött lakásokba lépjenek, vagy pedig elégetésre szánt dolgok és tárgyak elvitessenek, hanem a kocsin biztonságba helyeztessenek) fog felügyelni. Továbbá vigyázni, hogy ezek a tárgyak és dolgok valóban elégettettek-e? Ezenfelül

11. rendeltetik, hogy a fertőzött lakóhelyiségbe való belépés alkalmával a felügyelők egyike, vagy pedig a tisztításra mellé rendelt munkás, a ki t. i. a helyiségbe elsőnek lép be, szigorú arcot mutasson, majd Thymateriumot (?) adasson magának, a szoba közepén forgácsból vigyázva tüzet csináljon, dobjon rá illatos füstölőport, hogy legelőször is ennek füstje a szobákat egy órán át jól átjárja és beszagosítsa. Azután

12. rendeltetik továbbá, hogy az összes ablakok és ajtók nyitassanak ki és az ágynemű, melyet a betegek használtak, a szalma vagy ezzel töltött zsákok, a mosatlan lepedők, a használt bolyhos prêmes ruhák, amelyet a betegek vagy megholtak 10 napot megelőzőleg még hordtak, szőrvánkosok és más székborítások a tisztogató szolgák által a kocsira tétessenek, amely alkalommal maga a felügyelő mindezen elégetendő tárgyakat összeírni és egyben jól vigyázni köteles, hogy azokból semmi se vitessék el, hanem minden a kocsiba tétessék. A koci jól elzárassék, nem messzi a kórháztól a temetőhelyre vitessék és itt minden teljességgel égettessék meg, mely célból a felügyelő kívül a kocsin helyet foglalva, a kocsit követni és felvigyázni tartozik, ha azok valjon mindent elégettettek-e és megsemmisítettettek-e? Ezeket így teljesítvén a kocsit másik tisztítandó félhez vinni és hajtani lehet. Ezen közben pedig

13. a tisztogatásra rendelt többi munkás a házon és lakóhelyiségen kívül várakozzék, maga a felügyelő pedig a maradék nem használt ingóságot, melyek esetleg a szérűben, padlásán, vagy valamelyik szobában, hol beteg nem feküdt, őriztetnek, megfelelően összeírni és hűsége sen felsorolni, ezt a lajstromot vagyis leltárt naponként a főléje rendelt tisztítási biztoshoz beszolgáltatni köteles. A tárgyak összeírása után továbbá

14. A felügyelő a munkásokat a tisztítandó helyiségekbe küldje, akik az ágyneműt és más használt tárgyat, amelyeket párolás felé tenni, vagy mosni nem lehet, néhány napon át a levegőre és napsugárnak kitegyék. A vánkosokat valamint a derékaljból a lószőrt vagy csepűt kivegyék, többször felrázva

szellőztessék ki és szagos füstölővel óvatosan füstöljék meg. A párnákat és ágyhuzatokat erős lugban mossák meg és azután hasonlóképen jól füstöljék meg. Hasonlóképen a szőrmeruhákat is bármilyen nevűek legyenek is, válogatás nélkül feltétlenül mossák meg és miután megint megszáradtak, többször füstöljék meg.

15. Rendeltetik, hogy a mi fanemű cserépedény, vas, réz, ezüst, ón vagy érc tárgy van, valamint a képek, ablakok és hasonlók, lugban többszörösen jól megmosassanak, ledörgöltessenek és megfüstöltessenek. Ez alkalommal a következő szabályt kell mindenkor megtartani: hogy az itt meg nem nevezett és a lugmosást nagy kár nélkül meg nem engedő tárgyak többször jól megfüstölendők, a megmosottak pedig lehetőség szerint a napnak és légheznek kiteendők és kihelyezendők.

16. Minden távozás alkalmával 3-szor megmosakodni és letörülközni kell, bent pedig oltatlan meszet és sok lugot hintsen el.

17. A falakat amennyire tanácsos, vakolókanállal vakartassa le, lugos vízzel mosassa le és azután friss mésszel meszeltesse be.

18. A tisztogatáshoz szükséges említett mosásokat nem a nyílt udvaron, hanem magukban a szobákban vagy konyhában foganatosítsa, amely alkalommal magának a felügyelőnek súlyos büntetés terhe alatt kötelessége, hogy a tisztogatáshoz nem érdekelt nézőt vagy idegent ne engedjen.

19. A tisztogatás egész ideje alatt, amíg a munka tart, a szobákban vagy konyhában hol a tisztítás történik, állandóan és megszakítás nélkül használja a szagos füstölést.

20. A szennyvizet ne öntözzék ki sem az udvarra, sem a gödörbe, vagy pedig olyan vízfolyásba, amelyek a kanálisokon át közhasználatra folynak le, hanem ahol megtehető, más folyóba vagy legalább is félreeső, szabad, nyílt helyre és erre jól vigyázzon.

21. A lakóhelyek tisztítását úgy foganatosítsa, hogy azt ne egyszerre végezzék, hanem minden egyes helyiséget a mellette rendelt munkásokkal ismételten tisztíttassa meg, a falakat és padlózatot többszörösen öntesse le és csak azután meszeltesse be. Eközben pedig

22. A házat és szobákat belülről újra zárja el és mind-

egyik felügyelő, kiknek egyike a tisztítandó helyiséget belülről, a másik kívülről kísérté figyelemmel, pecsétjét nyomja rá. Az ablakokat és ajtókat belülről, hogy a levegő amennyire lehet, keresztül járja, hagyja nyitva és a tisztítás ellátása után 8 napon át, mielőtt a lakókat újra beengedné, a szellőztetést állandóan folytassa. E célból

23. A tisztogatási felügyelő főnökének a tisztogatási biztosnak a házak és lakóhelyiségek szabályszerű jegyzékét, a napok feljegyzésével, hogy mikor végeztetett el azokban a tisztogatás, annak tudomására és utasításainak vétele céljából a tisztított helyek kulcsaival együtt kézbesíteni köteles. És ha

24. A kitisztított ház vagy lakóhelyiség, esetleg újra megfertőztetnék, a tisztítást annak idején ezen utasításnak megfelelőleg még nagyobb igyekezettel újra folytassa.

Ezentul alkalmaztak vándor füstölő egyéneket is, kiknek utasítása 6 pontból állott és akik a vesztegzári biztosoknak voltak kötelesek engedelmeskedni és akik kötelességeikre szintén esküvel köteleztettek. A 6 pont a következő volt:

1. Következő rendelkezésekben körülírt szolgálatait hűségesen elvégezni és mindenkor józanul élni.

2. Tartózkodni fog az egészségesek és nem gyanusakkal való minden érintkezéstől.

3. A tisztogatásban jól és kötelességszerűen eljárni.

4. A tisztításhoz alkalmazott embereket kötelességszerűen igyekezetre és munkájuknak pontos ellátására szorítani, valamint

5. Jól vigyázni, hogy akár az elégetendő, akár bármi más portékák közül valamit el ne tulajdonítsanak, végre

6. Teljesíteni amit neki ezentul az egészségügyi felügyelőség vagy főnöke a biztos parancsol, -- feltétlenül bekövetkező testi és halálbüntetés terhe mellett az esetre, ha valamilyen hibába esik.

Most következik a füstölésre használt keverék receptje:

I.

Ugy a fertőzött lakások tisztítására, mint az árucikkek, podgyászok és vesztegzári lakások kitisztítására.

a) a szobák és más lakóhelyiségek részére:

de Sale Nitri libram mediam

de Sulfure sem untias sire Lothones tres

de Pice Hispanica sem untias novem
 de Storace sem untias novem
 He Speczies Mediochriter contri te et mixte usuande
 b) Következik a vesztégzár és az árucikkek és podgyászok
 tisztítására szolgáló füstölőpor
 de Ligno Juniperi hibrum unam
 de Foliis Lauri sem untias octo
 de Granis Juniperi sem unitias duodecim
 de Thure sem uncias quatour
 de Sulfure sem uncias octó
 de Mircinis autalliis Cornibus
 ut Sunt ungvule aequinae in minutae sem uncias novem
 Hec medioktriter contritae per mixta pro usu asservanda
 ut premissum est.

Nem lesz talán érdektelen egy V. által írt tanulmány-
 ból röviden felemlítenem, hogy: Franciaországban már a
 XVII. században uralkodott pestisjárványok alkalmával minő
 óvintézkedésekről olvashatunk. p. o. a beteget elszigetelték vagyis
 elzárták vagy magát, vagy családjával együtt és ha gazdag volt
 cselédjeivel együtt a külvilággal való minden érintkezéstől.
 A fertőzött lakás kapujára nagy fehér keresztet huztak. A
 papok, orvosok az utcán fehér vesszővel kezükben mutatkoz-
 hattak. Tiltva volt felnyitni az utcára nyíló ablakokat, ócska
 holmijukat eladni vagy az utra kidobni, pestis betegektől, vagy
 ki ilyenekkel érintkezett, pénzt vagy ajándékot elfogadni.
 A papság nem önthetett vizet a szenteltvíz tartókba, a
 jegyző nem készíthetett végrendeletet. Ha valaki megbete-
 gedett, annak kutyját, macskáját, lovát, sertését, libáját,
 stb. ami a házban volt, el kellett pusztítani. A lakósok a ház-
 ból 4 hétig ki nem léphettek. Erre az időre tehát el kellett
 magukat látni élelmiszerral és fehérneművel, szegényeknek
 ezeket a hatóság adta. Minden negyedben nyilvános kemencé-
 ket állítottak fel, itt sütötték a negyven napra szükséges
 kenyeret, melyet aztán forrón adtak a házakba, vagy facsator-
 nákon dobálták be. Volt külön mészárszék, zöldségvásár, stb.

A párisi parlament minden koldust, csavargót és foglal-
 kozásnélküli egyént kitiltott akasztófa büntetés terhe alatt.
 A közegésség elleni kihágásokat bottal és pellengérrel büntet-
 ték. A kik a fertőzött házak jelzéseit eltüntették, lenyilazták
 vagy ökleit összezuzták.

Az „egésségügyi kapitányok“ fehérkeresztes fekete csuklyába öltözötten jártak és a temetőben laktak. Melléjük voltak beosztva a fertőtlenítők, kik a házakat hosszadalmasan, de alaposan fertőtlenítették. Felsurolták a padlót, lekaparták a falakat, feltépték a kárpitokat, bemázolták a butorokat, kiszellőztették az ágyneműeket, kiporolták a ruhákat, azután felmosták a padlót, a falakat egy folyadékkal, mely állott oltott mészből a melybe rozmarint, levendulát, kakukfüvet és más jó szagu növényeket pároltak bele. Az arany és ezüst neműt borral vagy ecettel mosták meg, azután füstöltek. Minden szoba közepére 5—6 csomag száraz szénát tettek, aztecet vagy pálinkával itatták be, azután a következő füstölőt égettek rajta : Két font kén, egy font tömjén, egy font szurok, 2 uneczia porrá tört rozmaring és babérlevél, két drachoma kánfor és két marék szürke sóból álló keveréket. Erre ismét szénát tettek, meggyújtották és 2 napig hagyták zárva a szobát, ezután 2 napig szellőztették s így mehettek ismét bele lakni.

Az akkori orvosok abból indultak ki, hogy csak a szívet kell a Pestis betegnél erősíteni, evégből Lamperiere egy hagymalében áztatott galamb hordozását ajánlotta mellen. Le Maistre a következőt rendelte; vegyünk két pohár finom bort, ugyannyi rózsza vizet, tegyünk bele két tallér sulyu serjéket egy csep kánforral. Áztassunk ebbe egy darab bibor szövetet vagy más ilynemű posztót, s alkalmazzuk azt így melegen a szív tájára több ízben. Márion Rolland akkori híres orvos mint csalhatatlan szert ajánlotta; eleven ezüsttel kevert arsen sublimátot, ebből két drachmát véve előbb papirba, azután selyem szövetbe kellett göngyölni és a szív tájára felakasztani. A nyakba akasztva hordtak medallionba zárva myrha és aloe port, szagolásra használtak szagos pénzma, ambra, fahéj, szerecsendió, neunphor és henzoe gömböket, a szegények beérték szekfűszeges citrommal, angyalgöyökér darabokkal, ecetbe áztatott szivacsokkal. Sokan tanácsosnak tartották Pestis idején reggel éhomra egy bizonyos hely levegőjét szivni be, hogy egész nap mentesek legyenek a ragálytól. Néhány gyógyszerész ugyanilyen hatást tulajdonított a rák ollónak, mely erős bűzével távol tartotta a ragályt. A szőrös, hosszú gyapju és bársony szövetről azt hitték, hogy ezek befogadják a ragályt és épen ezért az orvosok Pestis idején selyem, vászon vagy bőrruhát ajánlottak hordani.

Az ételek közül károsnak tartották a halat, a legtöbb gyümölcsöt, az uborkát, szilvát, vadat és tejes ételeket. Ellenben jónak a sóska mártásban, savanyu lében, narancs és ecettel készített fehér husokat, az aszalt szilvát, mazsolát, az eldugult ereket tisztító mandulát, a tüdőt és gyomrot erősítő olajbogyót.

Azokat az orvostan tanulókat, kik Pestis betegeket látogattak, felmentették a tudori vizsga letételétől, a mi nagy vonzóerőt gyakorolt a középszerű vagy szegény tanulókra. De ezek a rendkívüli kedvezmények sem igen vonzották és csábították az orvosokat a Pestis betegek ápolására, fenyegették és majdnem megkövezték az ilyen orvosokat.

Félénken közeledtek ezek a betegekhez, ajkaikra és orrlukaikra jóillatu fűveket szorítottak vagy az alchémisták üveg maszkjával fedték arcukat. A beteg szobába lépve erős tüzet gyújtottak, izzó szénnel telt serpenyőt vittek maguk előtt, melyet folytonosan önmaguk és a beteg között tartottak, vagy végül ecettel és illatszerrel öntözték meg magukat. Használtak rdágaköveket is u. m. zafírt, rubint, granatot, amethyztet nyakrafűzve, stb. radikális kezelés pedig a szurok és forró olaj volt, mellyel halálraégették a szerencsétlen szenvedőket, úgy, hogy ezekre a halál valóságos megváltás volt. A terjékben (boroka kivonat) babonásan hitték, hogy az csak 12 évi főzés után lesz hatékony és 30 évig tartja meg az erejét. stb.

II.

Egyidejűleg megjelent a helytartó tanácsnak rendelete, mely szerint: azt jelentették, hogy a fertőzött vármegyéknek igen sok lakóssa azon okból esett a ragályos nyavalyába és következés képpen a Pestis baj azért harapódzott el, mivel a Helvét hitvallást követők a praedestinációnak kegyetlen elvét követve magukat a fertőzöttektől és ragályosaktól amint kellett volna nem különítették el, ezen hasonlóképpen a bajnak elterjesztésére szolgáló oknak kiküszöbölése céljából megparancsoltatik, hogy a Helvét hitvallást követők Predikatorai figyelmeztetessenek, hogy ezentul világosítsák fel a népet, hogy a praedestinációba bízva ne érintkezzenek a fertőzöttekkel vagy pedig az egészség ügyében fogatosított más előintézkedéseket megvetve a ragály veszélyének nyilvánvalólag ki ne tegyék magukat. Egyébként pedig ha az észleltetnék, hogy valame-

lyik Prédikátor ezen rendelkezést nem tartja be; az ilyenek méltó büntetésüket alig fogják elkerülni. Ezen rendelkezések foganatosításáról pedig jelentés váratik, ami a főszolgabíró urak útján közhírré tétetik és foganatosítása méltó gondjukra és őrködésükre bízatik.

1739 január 31-én a Marczaliban tartott megyegyűlésen jelenti Somssich Antal alispán, hogy: Közhír és egyesek magánértesítéséből értesült miszerint Ihárosberényben valami ragályos betegségben többen elhaltak. Miért is kiküldte a vármegye Konvenciós orvosát a helyszínére, ki is a betegeket megvizsgálván azt jelentette, hogy ott a ragályos Pestis betegségnek valamelyik nemét találta. Mire az alispán a helységet zárlat alá vétette és az orvosi jelentés alapján jelentést tett a kir. Kancelláriának és a helytartó tanácsnak és a főispánt is értesítette. Majd azon messze elterjedt hírek közelebbi kitudására és az ügy állásának kiderítésére Stephaies Márton alszolgabíró és Zili János esküdtet a vizsgálat foganatosítására kiküldte, a vizsgálat alapján kézzelfoghatólag kitűnt, hogy az eféle hírek pusztán egy néhány nyugtalan embernek fecsegéséből és alap nélküli véleményéből származtak. Mivel pedig köztudomású, hogy ez az alap nélküli hír az országnak más vármegyéit is megijesztette, még további puhatólásra és vizsgálat foganatosítására ezen közgyűlésből kiküldettek Vlasics János táblabíró, Tallián János főbíró, Szakmári Ferenc és Perneszi Ádám esküdtek, kiknek jelentése után és alapján az ügynök állása a kir. Kancelláriának és Helytartó tanácsnak meg fog iratni.

A kiküldöttek február 1-én már Ihárosberénybe voltak és 4-én jelentették, hogy az így elterjedt vészes hírek valósága éppen nem tűnt ki sőt még gyanu sem volt fogható.

A jelentés a következő:

Alulírottak jelen levelünk erejénél bizonyítjuk, hogy mi 1739. évi február 1-én Ihárosberény községbe, ragályos betegség gyanuja és ez alapon keletkezett hamis hír megvizsgálására közülésileg kiküldetvén, a mondott helység területére érkezünk. Az elővigyázati rendszabályok figyelembevételével sik mezőn, a falun kívül, a helységtől mesze megjelenvén az uradalmi tisztviselők, a lutheránus hitvallású Prédikátor, a község bírái és esküdtek, — középen tüzet gyújtván és azt állandóan táplálván, — az alább kitett pontok szerint, a következő vizsgálatot foganatosítottuk:

Ha valjon:

1. Azon időtől kezdve a mióta a megye chirurgusa a helyszínén megjelenvén vizsgálatot tartott és jelentést tett, — elhalt-e valaki, kik azok és milyen betegségben voltak és milyen kórjeleket mutattak?

2. A vizsgálat idején bizonyos jelekkel talált két személy milyen kórjeleket mutatott, élnek-e jelenleg vagy milyen körülmények között haltak el?

3. Jelenben vannak-e betegek, hányan és milyen betegségben és milyen jelek észlelhetők rajtuk?

4. Visszamenve az őszig, vagy előbbre is amennyire lehet, emlékeznek-e vissza, hogy mindezideig hány személy és részletezve milyenek és milyen betegségben, rövidebb vagy hosszabb ideig nyavalyáskodva haltak-e el?

Első tanu nemzetes Tsár Zsigmond tek. nemes Inkey János urnak tisztartója körülbelül 52 éves, második tanu Kónyi Mihály nevezett urnak ispánja, körülbelül 60 éves, harmadik tanu Filó Miklós berény község ágostai hitvallásu prédikátora körülbelül 76 éves, negyedik tanu becsületes Mészáros Mihály említett községi lakos és öregbíró körülbelül 45 éves, ötödik tanu becsületes Lukács Mihály körülbelül 33 éves, hatodik becsületes Perus Miklós 80 éves, hetedik tanu b. Balaton Márton körülbelül 30 éves, akik mindannyian előzőleg Szent esküt tevén, a fenti kérdőpontokra megegyezőleg azt vallották és jelentették a mint következik:

ad. 1. Hogy a vármegye chirurgusa által tett vizsgálat ideje óta csak egy embert temettek el, aki Pál apostol fordulása ünnepén temettetett Soár István nevű, akit az orvos megvizsgált. A foganatosított vizsgálat után még 9 napig feküdvén rossz indulatu lázban, abban is halt el.

ad. 3. Nemzetes Somssich Antal ur, mint a vármegye alispánjának különös megbizásából és utasítására Stephaics Márton alszolgabíró és Zili János esküdt urak által ezen folyó évi január 6-án említett Ihárosberény községben foganatosított vizsgálat alkalmával, nem volt több beteg, mint említett Soár Istvánnak leánya, ki apja betegsége alatt teljesített hosszú ápolás után fellépett csömör által áteroltatott és egy fiu aki hideg lázban szenvedett. A kik azonban betegségükből kigyógyulva jelen vizsgálat idején már egészségesek.

ad. 4. Valják, hogy Boldogasszony fogantatása ünnepe

óta mind máig 17 embert temettek el, kik részben hosszas betegségben haltak el, mások az aggkórtól pusztultak. A többiek pedig csecsemők és 2 vagy valamivel idősebb fiuk torok daganatban (tumorgutturis) haltak el. P. o. Pethő Gergely fia inkább éhség miatt az anyjának meddő melle miatt halt el, a kinek anyját az orvos megvizsgálván, a Pestisnek semminemű jelét nem találta, hanem nagy sebekben szenvedve találtatott és 6 heti betegség után meggyógyult. Továbbá 5 asszony névszerint megnevezve Pető Andrásnak felesége öregkortól illetve hosszú betegségtől, egy másik Jandrók Józsefnek felesége valamilyen egy éven át folytonosan folyó sebtől, továbbá Harangozó Katalin egy fél éven át vérömlésben szenvedve, továbbá Kocsis György felesége hosszú betegségben, végre a mészáros felesége szuriásban halt el. A férfiak egyébként, akik említett ünnep után a testsorsát betöltötték (viam universe carnis ingressi fuissent) következőleg neveztetek meg. Pintér Jakab több mint egy éven át székrekedésben szenvedvén, kigyógyulván belőle, végre mégis abba halt el. Pintér Ferenc 3 hétig betegeskedvén, egyébként is öreg lévén, meghalt. Hasonlóképen Gosztonyi András 90 éves korában inkább öregségben, mint betegségben elgyengülve halt el. Soár István akit a megyei orvos meg is vizsgált, a vizsgálat után 9 napra rossz indulatu lázban halt el, Illés Miklós fia, akit a megyei orvos hasonlóképp megvizsgált felgyógyult és jelenleg örzi Balaton Márton sertéseit. Egyébként jelenleg egynek még csak feje sem fáj, annál kevésbé, hogy Pestis tört volna ki, — valloták mint már fent jelentetett, előlegesen letett eskü alatt. Ezeknek nagyobb hitelre és erejére kiadtuk jelen bizonyító levelünket és hivatali kötelességünk és tisztünk szerint a vármegyének jelentést teszünk. Kelt Marczali, 1739. február 3-án.

Miután a berényi Pestis hire mindenfelé elterjedt, a legfőbb egészségügyi hatóság kiküldött orvosokat annak a tanulmányozására, amelyről a következő érdekes jelentést találjuk:

A berényi állítólagos Pestis esetnek igaz és valódi leírása.

Halván itt Gráz egyetemi városban Stiria Hercegség fővárosában Magyarországon Somogy vármegyének Berény nevezetű helységében, Kanizsától nem messze bizonyos ragadós betegségnek pusztításáról mi alulirottak én az orvos tudomány-

nak doktora és én sebész mester a szentséges cs. és kir. Katolikus felségnek legfőbb egészségügyi bizottsága által, a hatóság tekintélyének sérelme nélkül vizsgálatra odaküldettünk. Elérkezvén Kanizsára mi Schulez Péter urral, a Dezsőffy huszárok Katonai sebészével együtt (a ki Parancsnokságának felsőbb rendeletére hozzánk csatlakozott sőt a legnagyobb szíveséggel társaságunkba fogadtuk, ő pedig szakértéseinek nagyon dicséretes tanuságát mutatta) az 1739. év. feb. havi 10-én Somogy megye Tek. és nemzetes első alispánjához mentünk és neki utasításunkat előadtuk és engedélyt kértünk tőle, hogy annak megfelelhessünk. És mivelhogy a közjó előnyére és az egész emberi nem boldogságára való, nekünk készségesen megengedte és minden nemű assistenciát legkészségesebben megadott. A legközelebbi szerdai napon t. i. febr. 11-én a mondott Berény faluba érkezve, a pusztító betegség ellen való minden szükséges óvintézkedések mellett, 4 napon át vizsgáltuk és nyomoztuk a szimptomákat és mindent a mit észleltünk helyesen, igazán és lelkiismeretesen az alábbiakban adjuk elő:

Berény falu 50 házzal vagy ugyanannyi családdal, több mint 400 lelket számlál. Mindezeket 4 egyén kivételével egészségesnek és minden betegségtől mentesnek találtuk. Ez a 4 beteg közül 3 körülbelül 11 nap óta laboral febris acuta continuában, rossz indulatú vörös patétos kiütéssel, kábultan kiszáradt nyelvel és könnyű deliriumban. E betegséget pedig nem a ragály által szerezték, mert a folyó 1739. év januárius 25. óta egész február 4-ig egyáltalán nem volt egy beteg sem, kivéve egy Mészáros Mátyás nevű 45 éves embert, ki a falu birája leányának esküvőjét 3 napon át ünnepelvén, a 4-ik napon a mértéktelen ivás és evés miatt mind a 3-an t. i. fentebb említett falubíró és másik kettő Kiss Sándor 22 éves és Szücs Mihály 35 éves emberek megbetegedtek és mindez ideig a fentebb előadott szimptomák mellett nehéz betegen fekszenek. A 4-ik beteg egy asszony, a ki fatörzs ütésétől sérülve febris continua szimptomatikában szenved. A többiek mind a legjobb egészségnek örvendenek és ezért mi úgy véljük, hogy nem lehet a betegséget pusztán 3 pácétos beteg eset miatt ragálynak mondani, annál kevésbé Pestisnek. Ezért szükséges volt a falu 95 idősebbjének összehívásával mindanyit eskü és nehéz büntetésre való figyelmeztetéssel kihallgatni és az előzményeket vizsgálni. A kik azt vallották, hogy a múlt augusz-

tus 15-ike óta egész f. évi január 15-éig csak 17 halt el, a kiket itt sorjában felemlitünk:

1. Pintér Jakab a végbél és vizellet elakadásában halt el augusztus hónap vége felé 46 éves korban.

2. Gazdon András 80 éves korban inkább végelgyengülésben mint betegség által elgyötörve halt el Sept. havában.

3. Pintér Ferenc 53 éves egy éven tul feküdt hektikában és meghalt.

5. Balogh Mária szintén egy éven tul feküdt hektikában és meghalt.

5. Ezen Balogh Máriának fia 6 éves.

6. Szintén másik fia fél éves csecsemő.

7. Szintén leánya Mária 4 éves ugyanazon házból Okt. havában. A 3 utóbbi inkább a nélkülözés és éhezés miatt, mint betegségtől haltak el.

8. Sandrók József felesége hosszú időn át hasában tályogot viselt, végre meghalt 30 ik évében St. Márton ünnepe körül.

9. 10. Ugyanennek 2 gyermeke, az egyik 5, a másik 1 éves, néhány nappal az anyjuk halála után jobb létre szenderültek.

11. egy kis 5 éves fiu is elhalt, de nem tudhattuk meg miféle betegségben,

12. A kastélyban egy szolgáló sokáig szenvedett hektikában, meghalt November hóban életének 50-ik évében.

13. A kastélyban a kocsis felesége elhalt életének 40. évében rosz indulatu lázban (Maligua febre) a betegség 9 ik napján két lánykájával együtt.

14. 15. az egyik lány 12 éves a betegség 3-ik napján, a másik 15 éves a betegség 10-ik napján halt el, mindkettő rosz indulatu lázban (febre maligua) Decz. hónapban,

16. A koreszmárosné a faluban mellhártya gyulladásban (pluritis) volt beteg, elhalt a betegség 8 ik napján Január 1-én életének 50-ik évében,

17. az utolsó Sohár István 55 éves férfi 30 napon át feküdvén febris continuában, végre Junius 25-én az életet a halállal cserélte fel.

Meg akarom itt jegyezni, hogy nem minden elhalt halálozási napja jegyeztetett fel pontosan, mert a falu lakossága Kálvin valását követi (tévedés, mert mindig Lutheránusok voltak) és ezeknek lelkesze nem vezet anyakönyvet, ez okon

mindanyinak halálozási napját keletszerűleg nem puhatolhatuk ki.

Hihetőleg azért híresztelődött el az állítólagos Pestis betegség, mert rossz indulatu febris malignában halt el a 13. 14. 15. szám alatti Kastélybeli kocsisnak felesége és két leánya December hónapban, akiknek holt testét, a mint szokás azon helységnek aszonyai megmosván és felöltöztetvén, rövid időre azt kezdték mesélni, hogy a kocsis feleségének holt testén a hónaljokban daganatot láttak és ezt Pestisnek híresztelték el.

Ezért nemzeti és viléző Inkey János ur és ezen helységnek földes ura ezt hallván, megijedve kastélyából biztonság kedvéért elhúrkodott, a mi miatt a láma még nagyobb lett, mintha Berény faluban a Pestis grassálna. Az ügynek fontosabb megállapítására, említett Somogyvármegyének Tek. és nemzeti első alispánja minden törekvését és igyekezetét arra fordította, hogy a betegség tovább ne harapódzék, f. évi január 16-án ezen nemes vármegyének chirurgusát vizsgálatra kiküldötte, a ki azonban vagy nem ismerte fel a bajt vagy rossz akaratulag járván el azt jelentette és írásban is állította, hogy ő egy 32 éves asszonyon bubót és antraxot és egy 15 éves fiúnál a lapoczká alatt Carbunkulust észlelt, valamint hogy egy 60 éves embert talált a ki Febris Maligna miatt halálán volt. Ezért a Tek. alispán ur kénytelen volt a helységet orvosnall körülfárni és őriztetni, hogy a helységnek lakói más emberekkel ne közlekedhessenek és mindennek megakadályozására, a hogy szükséges, hogy a betegség a mennyiben ragályos volna, tovább ne harapódzhassék.

Egyben, hogy kötelelességeinek még jólban megfelelhessen értesítette erről Sigrá József báró ő méltóságát, ezen nemes vármegye főispánját, aki ezután a felséges királyi helytartótanáccsal közölte. Így az egész ügy Magyarországon és minden szomszédos tartományokban elhíreszteltetvén, minden felé híre ment, mintha Berény faluban, Kanizsa mellett ragályos betegség uralkodnék.

Ugyanis az a 32 éves asszony, a melyen a megyei chirurgus állítása szerint a bubót és antraxot észlelte, férje által többször megveretett és hátán sebet kapott melyet ő bubónak és antraxnak nézett, bár az asszony sohasem volt beteg és jelenleg is jó egészségnek örvend. Az a 15 éves gyermek December hónapjában ugyan beteg volt és körülbelül 6 hétig

febris continuában szenvedett és ez alatt három, természetes bőr színű apró tuberkulus jelentkezett és pedig a kezén egy, a hónalj alatt egy, a harmadik pedig a lágyék hajlásában és ezek maguktól ismét eltűntek a gyermek egészségének kára nélkül, a ki már egészséges és minden betegségtől mentesen él. Hogy ezen tuberkulusokat lehet e Carbunkulosoknak minősíteni mint ő tette, mindazok ítéletére bizom, a ki némi képpen tanulmányozta az orvosi tudomány tanait. Egyébként a mit a 60 éves Maligua febrishen fekvő majdnem meghalt emberről írt, igaz ugyan és mi is feljegyeztük őt a halottak között a 17-ik és utolsó helyen, azonban utánna többé senki sem hagyta itt az életet.

A berényi állítótagos pestis ezen igaz és hű leírásából teljességgel és eléggé megállapítható, hogy ezen Berény faluban, amelyben 400 léleknél több lakik és fél év alatt csak 17 egyén halt el, a betegség inkább a disznó módjára való élettől támadt és többen haltak el orvos szerek hiánya és rendellen táplálkozás miatt, mint súlyos betegség, annál kevésbé valamely ragályos betegség miatt, — a mitől az Ur óvjon meg mindnyájunkat.

Kelt Pathon 1739. feb. 14-én.

Pavzavolli Ker. János orvos doktor, Vuunder József vizsgázott sebész.

Ugyanezen megyegyűlés tartalma alatt jelentetett, hogy Varjaskéren a nép ragályos betegségtől való félelmében, nagy részben az erdőbe menekült. A dolog megvizsgálására kiküldöttek menvén, ezek jelentéséből kitűnt, hogy némelyek félelmükben tényleg az erdőbe menekültek, ezek között 2 beteget találtak, a kiknek megvizsgálására a megyei chirurgust kiküldték, ki megelőzőleg azonban szakértői esküt tett. A jelentés után fog intézkedni az alispán, hogy a község orvonallal vétesék körül.

A kancellária január 17-én a királynak jelentést tevén az lh. berényi Pestisről, mely szerint a Somogy megye chirurga jelentette, hogy ott egy 12 éves fiu bubo és Carbunculusban, egy 32 éves asszony pedig bubókban találtatott, — jelen körülmények között mivel a szomszédos Szlavónia is infioziálva van, vigyázatra inti őket és mindaddig, míg a rendes sor katonaság megérkezik, a helységet elzárni és őrizet alá

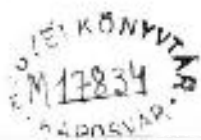
venni parancsolja. A betegeket az egészségesektől külön kell választani, a betegeknek minden ápolást megadni és a betegeknek ép úgy mint az egészségeseknek minden ételmet megadni. Az alispánnak személyes kötelességévé tétetik, szerzett értesüléseiről, valamint tett intézkedéseiről, a királyi kancelláriát minden postai napon haladéktalanul értesitse.

A varjaskéri járványról a következő jelentés szól:

Mivel Varjaskér nevezetű falu mely a Balaton tó partján fekszik a pestistől vagy más ragályos betegségtől való félelem miatt, lakóseitől elhagyatott, kik az oda közelfekvő erdőkbe hurcolkodtak, ezen Tek. Somogy vármegyének Tek. nemes és nemzetes alispánja az ügy jobb kipuhatolása céljából ezen az erdőbe menekült embereket általunk alulirott orvos doktor és Chirurgus által megvizsgáltatta. Helyre érven f. 1739. évi febr. 31-én ezen nyomorultakat két csoportra oszolva találtuk. Az egyik egészséges, a másik gyanus, a nagyobb csoport az egészségeseké több mint 200 embert számol, amely mivel mindedig egészséges és a gyanusaktól elkülönítve volt, véleményünk szerint további vizsgálatra nem szorult. Ennélfogva tehát csak a gyanus csapatot igyekeztünk megvizsgálni, mely 5 családból vagyis 30 egynéhány lélekből állott. Hanem ezeket is (az Urnak legyen hála) minden bajtól menteseknek találtuk kettő kivételével, a kiket azonban inkább gyógyulóknak, mint betegeknek, annál kevésbé ragályos betegségtől fertőzötteknek találtunk. Ugyanis a Pestisség egész gyanuja onnan származik, a mint saját maguknak vallomásából értesültünk, ha ugyan azoknak hitelt lehet adni, mert az eredmény nem felel meg a mondásuknak, mi azonban a hallottakat jelentjük.

Különösen azt valják, hogy ezen 5 gyanus család egyikének házában, 8 napi betegség után, az Ur körülmetélésének ünnepe táján egy meghalt, kinél e mellkas táján valami fekete tyuktojás nagyságu daganatot vettek észre. Hasonlókép néhány napra rá egy másik ember halt el az öt gyanus család közül, de egy másik házban, akiről szintén azt állítják, hogy a lágyék hajlásba az előbbtől nem különböző fekete tumor volt. Továbbá 1739. évi január hó vége felé két leány, az egyik 18, a másik 20 éves ezen gyanus családok egyikének házában minden előző betegség nélkül meghalt, bár semmiféle tumor sem jelentkezett sem a halál előtt, sem utánna. Ilyenektől megij-

jedve a Pestis hírére, a falunak lakószai a 4 gyanus családot e hónap 2-án a faluból kikergették, a melyek a patak tulsó partján laktak. Ezek az erdőbe költözködtek. Közülök egy 8 napon át betegeskedett asszony utközben meghalt, akiről azt állítják, hogy a lágyékhajlásában fekete tumora volt. Az 5-ik családot, melyet előbb nem tartottak gyanusnak, mikor néhány napra rá, az egyik leány, a tumor minden jelentkezése nélkül váratlanul elhalt szintén kikergették. Majd a többiek is mind kivéve egy vén asszonyt, egy aggastyánt és egy katonai tűzerkocsist, akinek a lakhelye a faluban volt, az erdőbe menekültek és mindmáig egészségben ott tartózkodnak. A gyanus családokból az erdőben eddig 4-en haltak el. u. m.: egy öreg asszony a betegség 8-ik napján fekete pacsét (pehhecia nigra) ban és egy 6 éves fiu betegség 6 ik napján cum macula nigra supra auriculum, mindkettő 18 nappal ezelőtt halt el. Továbbá 8 nappal ezelőtt egy 15 éves leány a betegség 3-ik napján a tumornak jelentkezése nélkül, végül egy 6 éves fiu szintén a 3-ik napján Tuberculum parsubanriculá-ban. Ezen jelentkező jelek és daganatok alapján lehetne ugyan valakit Pestises vagy ragályos betegség miatt gyanusnak tartani, ha az eredmény megfelelne a jeleknek. Mert tényleg másfél hónap alatt csak 10 egyén halt el, míg több mint 30 maradt életben, Ez elenyésző csekély mennyiség, hogy sem Pestises vagy ragályos betegségnek lehetne minősíteni. Így tehát a jó sors ezeknek vallomásait kétségbevonni engedte, ha csupán a magunk véleményét szabad ide csatolni — nem vágván elébe mások jobb tanácsának — azt tanácsolnánk különösen és mindenek előtt ezen nemes vármegyének nagyobb biztonságá és megnyugtatósa kedvéért, hogy azt a 4—5 gyanus házat a butorokkal együtt égessék el, amelyek különben is amint haljuk semminemű értékel sem bírnak. A többi nem gyanus házat pedig tisztitassák és füstöltessek jól ki, hogy az egészséges csapat nyugodtan visszamehessen és az ezen előzőleg kitisztított házakban biztonságban lakhassék. A másik gyanus csapatot pedig az erdőben lehet 42 napon át őrséggel jól őriztetni és visszatartani, és akkor ha ezen egész idő alatt jó egészségnek örvendenek megengedhető nekik a faluba való szabad visszatérés. Egyébként azonban ha azután is elhalna valaki közülök, 42 napot kell számítani azon naptól, amelyen az utolsó ember elhalt. Ezalatt pedig a szükséges élelem szállitassék nekik oda, nehogy éhségtől pusztul-

janak el és mégis azt hidják, hogy Pestisben haltak meg. Így végül a betegség és gyanu is el fog oszlani. Ezen ügy valóságának megerősítésére kiadtuk ezen saját kezüleg aláírt és szorított pecsétünkkel megerősített bizonyítványunkat.

Path 1739 február 23-án Pavzavolli Ker. János orvos doktor, Vunder József vizsgázott sebész.

III.

1739. évi Március 22-én ismételten kéri a közgyűlés a főispánt, hogy: mivel sürget a veszély és a királyi rendelet is úgy kívánja egy orvost patikájával évi 200 frt. fizetéssel Marczaliba és egy chirurgust évi 100 birodalmi tallér fizetéssel Kaposvárra nevezzen ki. Megérkezésének lehetővé tételére pedig a megye pénztárából az utiköltséget kiutalják. A megye jelenlegi chirurgusát pedig a szolgálatból bocsássa el.

Junius 3-án értesítik Tolna vármegyét, hogy a Kapos folyó mentén őrvonatot állítanak ki, ezeknek Perneszi Adám lesz a biztosa és minden állomás kap 2 katonát és 4 megyei hajdut. Fizetése Perneszinek havi 10 frt lesz. Minden faluban lesz 2 hajdu lóháton és vizsgálja az őrségeket és ha hibát talál, feljeleníti az alispánnak. Ilyen állomások voltak: Gálosfa, Kercseliget, Puja, Törökkoppány, Miklósi, Ádánd stb. Perneszi Hidvég városában fog lakni. A hajduk havi 4 frt fizetést kapnak. Az utasoknak az őrhelyen 42 napi contumaciát kellett kiállani.

Közzé teszem itten a vármegye által Perneszi Adám biztosnak adott utasítást, mely a következő volt:

Hidvég városi Passzusra vigyázó T. Ns. Somogy vármegye által rendelt comissáriusnak Perneszi Ádámnak ugyanazon nemes vármegye által kiadott Instructiója.

Mivel a ragadós Pestis vagy Döghalál naponként ezen Nemes Somogyvármegyét közelétenyi anyira tapasztaltattnék hogy nem csak velünk határos Szlavóniában, de szomszéd Baranya és Tolna nemes vármegyékben is ezen veszedelem becsuszván, mind Felséges Urunk Kegyelmes Parancsolati, s úgy az egészség dolgában kiadni méltóztatott Patensei, de az Fölséges Helytartó Tanácsnak sürübb Intimatumi által és ezen veszedelem további terjedésének meggátolásában hathatós prae-cautiokat tévén, melyeknek végben vitelére és a menyire emberi mód szerint lehet, azon dög halálnak elkerülésére ezen

Nemes Vármegye is maga kötelességéhez képest az alább megírt mód szerint maga dispozicióit tette u. m.:

Föllebb jelentett Nemes Tolna vármegye szélén lévő Paszusok ugyanezen okból is oly szorossan bészárattak, hogy onnand lévő avagy csak azonáltal költöző némelyek is ennek utána sehol még Passus mellett is be nem eresztettnek, hanem mind azok egyedül Mersei Passzusra tartoznak menni és ha magokat odarendelt comiszárius előtt elegendő Paszussal legimitálhatják az ottan tartandó contumaciára fognak admitáltattni, annak eddig kiállással kiéresztetni. kihez képest föllebb megnevezett Comissárius letett hűte és kötelessége szerint, minden igyekezettel és szorgalmatossággal azon lészen, hogy ebbéli Nemes vármegyének rendelését előtte viselvén, megírt Nemes Tolna vármegyében lévő, avagy azonáltal költöző akár hadi akár más renden lévő Uraságot avagy ezeknek vagy Nemes Vármegyének tisztjeit és közrenden lévő személyeket is, ezen Nemes Vármegyében még Passus mellett is bé ne eressze, hanem azokat Mersei Passzusra inviálja és intézze. Holott pedig azon avagy más alattomban lévő Passusson és utakon ezen Nemes Tolna Vármegyéből avagy Dunán tulsó félről való némelyek alattomban vagy erővel kívánnának béjönni, mindazokat fegyverrel és puskázással tartozik még falubeliek assistenciájával is visszaverni és repellálni. Ha pedig az illenek Nemes Vármegyének határán belől tapasztaltattnak lenni, nálok lévő portékájokat és marhájokat contrabandálni kölletik. Azt pedig Ns Vármegyének további rendeléséig bátor-sádos helyen ahol t. i. ezekhez senki nem térhet kölletik tartani. Az infektus helyükről valókat pedig minden nemü portékájával vissza kölletik verni, s azokhoz semmiképen nyulni, sőt ha az olyaténoknak valamely ruhájok avagy portékájok tapasztaltattnak, azokra tüzet tévén el kell egettetni.

Nyéki lakósoknak supsistenciájára való nézve mindaddig, miglen azok egészségeseknek és minden suspición kívül valóknak lenni tapasztaltattnak, Hidvégi Malomban leendő öröltetések oly praecautióval engedtetik meg, hogy maguk örölni való jószágukat hordóban bérekesztvén az falun kívül, mintegy 500 lépésnyire letegyék és a midőn már onnand az Nyékiek eltávoztak, az Uraság rendeléséhez képest Hidvég városiak vagy falusiak azon jószágokat az Malomba vigyék, kit is megörölvén, újra ugyanazon helyre letegyék, hogy onnand ismét aztat

Nyékiek elvihessék. Arra mindazáltal vigyázással kölletik lenni, hogy az odavaló emberek össze ne egyeledjenek Nyékiekkel, máskép valameddig azok s ugy más személyek is, akik Ns. Tolna vármegyében innend, vagy Ns. Veszprém vármegyében által mennének az Contumacziát ki nem álják bé ne eresz- tessenek.

Ha említett Ns. Tolna vármegyéből, Fehérből és Buda tartományából valamely levelök érkeznek, az Commissárius azokat bizonyos helyre letétetvén, előre füstöt csináltasson né- kik, azokat csiptetőfában szorítván megfüstöltesse, azután mind- azokat ahová valók lesznek aszerént dirigálja, aztat is szorgal- matosan observálja, hogy az olyatén emberekkel közel ne be- széljen, hanem legalább másfél száz lépésnyi földre tüle álljon.

Mivel pedig nemcsak Buda és Pesti királyi városokban avagy Tisza s Duna közt lévő tartományokban, de föllebb lévő Ns. vármegyékben és főképpen Nyitrában ezen ragadozó Pesti- ses nyavalye bément vala, azért onnan lévő utazókat is ámbár Passus mellett is béeresztteni szabad nem lészen, holott pedig Mezőkomárom felől Tolna vármegyéből, avagy a Dunának alsó résziből is akármely Uraságnak emberei, avagy kereskedők marhákat kívánnának által hajtani, mindazokat máskép el ne eressze, hanem addig vélek jövő emberek az Sió vizén tul el- maradnak, marhájukat pedig 3—4 usztatással ide által verik, s itten pedig más egészséges vármegyékből és helységekből lévő melléje nem állanak, az kik is azon marhákat tovább hajt- hassák.

Ns. Sopron, Moson, Győr Vas, Szala és Veszprém vár- megyebéliek elegendő Passus mellett és ha azt megmutathat- ják, hogy azok az egész utazásukban egészséges helyeken jöt- tek által Foknál vagy Hidvégnél ide béeresztetnek ugyan, de ha Ns. Tolnavármegyében által meunek, hasonlóképen Contu- maczia nélkül vissza nem bocáttatnak reá kölletik írni, előbbeni instrukciójában tett mód szerint.

Valamint hogy Rácoknak, Irminyeknek, Sidóknak, Czi- gányoknak és Nemes Árva, Liptó, Turócz, Nyitra vármegyék- ből Vászonyal, Sáfrányal és más portékákkal kereskedő szemé- lyeknek ide s tova járásuk Felséges Urunk kegyelmes paran- csolatjából tilalmaztatnak, ugy hasonlóképen az illetén szemé- lyeket ámbár Passusuk legyen is, vissza kell verni és még Contumacziára sem kell bocsájtani.

Hogy a főlebbnevezett Commissárius pedig ebbéli Instrukcióját annyival is inkább effektusba vehesse, s következendőképén mindezeknek részben vitelére letett hűte és kötelességéhez képest szorgalmasan eljárjon, ezen Passusra melléje rendeltetik egy Nsvármegye hajduja, az ki is éjjel nappal szüntelen ottan tartozik melléje rendölendő falusi strázsával szorgalmasan vigyázni, ezek pedig említet Comiszáriustól függeni.

Az Paszusokra rendült Hajdukon kívül két patalérozó katonák is rendeltettvén, mindazokra is vigyázással legyen ha Instrukeziójukhoz képest eljárnak e magok hivataljában és mindazoknak relációjából s úgy maga is a mintezen Paszuson tapasztal, mindazokat valóságosan és circumstancialiter az mindaz dolog magában leszen vicze Ispán vagy szolgabíró urnak értésére adni köteles leszen.

Főlebbnevezett Comiszárius ha rendszerint kitett instukcióján kívül valamely kasust fog obszerválni, azt azoknak mineműségéhez képest vicze Ispán uramnak vagy procesuális főszolgabíró uramnak további direkciójára való nézve (kikel másképp is korespondenter kölletik lenni) értesítésére adja.

Utóljára ezen Commissárius ha főlebb megírt instrukcióján és letett hűtén körül Nsvármegyénkben akár mely praetextus is szin alatt bé fog eresztetni az Nsvármegyének, vagy büntetését sőt a circumstaciókhoz képest életinek elvesztését is el nem kerüli. Azért is mind böcsülete s mind pedig életének elvesztése alatt rendölt büntetését de letett hűtének mivoltát is előtte viselvén, mindenekben hogy szorgalmasan eljárjon nékie parancsoltatik.

Datum ex generali congregatione Die 4-ta Mensis Junii 1739. in Possessione Marcali Celebrata.

Ilyen és hasonló rendeleteket adtak ki már előbb majd később is a következő helyeken lévő biztosoknak: Selye, Légrád, Dörnye, Vizvár, Tarany, Berzencze, Alsok, Csurgó, Segesdvár, Segesdváros. Böhönye, Vése, Tapsony, Szenyér, Mesztegnyő, Bolhó, Bélavár s. t. b. Erdekesnek tartom feljegyezni, hogy a Passzusoknak magyarul így kellett kiállitva lenni: Ezen Passzus mutató N. N. honnan való, minemű tisztben lévő avagy mesterséget űző, maga haja-e vagy vendég haja, minemű színű, mely magasságu, ruhája, ábrázatja, gyalog vagy lóháton avagy szekéren, minemű és mely lovakon, mely színű szőrűkőn, hány és minemű emberekkel, mely helyről, lakása

helyiről, aki másképp egészséges és minden ragadadós nyavalyától ment, ilyen helyről hová menjen. Holott pedig nem lakó helyiről, hanem más vagy Contumáciának rendelt helyről is menne, azt is hasonlóképen nevezet szerint honnand s mely időben a Contumáciát kiállotta, avagy másképp ottan tartózkodott az olyatén Passzusokban föl köll tenni és rendszerint ezeket deklerálni.

Midőn már az illetőn Paszust elegendőképpen az Comissárus megvizsgálja és helyben fogja hagyni, azon Passus alá eképen írjou: „Praesentes Passuales per me inforscriptum revisae sunt in trajectu et Passu X. aut. X. Die N. anno N. Antonius Pernéssy Commissarius M. pria vel alter in X. Trajectu.

A Tolna vármegyében elterjedt Pestis miatt a király elrendeli, hogy a Kapos folyót őrizni kell.

Juliusi közgyűlésen híre menvén, hogy Karádon néhányan disenteriaiban meghaltak, többen pedig megbetegedtek, mivel a Pestis miatt nagy a félelem és veszély, rögtön utasították Ns Bartakovics János chirurgust és Korber György alszolgabíró, hogy minél előbb menjenek a hely színére, minél behatóbban vizsgálják meg és tegyenek jelentést.

Bartakovics János chirurgusnak a kit a Pestisre gyanusoknak megvizsgálására felfogadtak, évi 500 frt fizetést rendelnek.

Ugyanesak Julius 28-án értesíti a H. t. Tanács és kir. kancellária a vármegyét, hogy Baranyába nagyon terjed a Petis és hogy Pesten is kitört és hogy itt ugyanazon rendszabályokat fogják megtartani amit a budai oldalon. A H. t. Tanács elrendeli, hogy tekintettel a folyton terjedő veszélyre a tisztviselők a megye területén kívül ne merjenek lakni. (Ez azért történt, mert p. o. egy tisztviselő két vármegyében is viselt tisztséget p. o. Somsich Antal Somogyban alispán, ugyanakkor Zalában főjegyző volt. Niczky György Somogyban főjegyző és Zalában is volt hivatala, aminek magyarázata csak az lehet, hogy kevés volt még a hivatalra alkalmas ember.) Elrendeli a H. t. Tanács, hogy a meghaltak és meggyógyultak minden ingóságát (ruhát, ágyneműt, és más eszközeit) el kelle égetni.

Egyidejüleg betiltja a vásárok tartását is és tudatja, hogy Tolnába a Kapos és Sárvíz közötti területen uralkodik leginkább.

1740-ik évi jegyzőkönyvekben találjuk meg az elszámolást mely a Pestis elleni védekezés alkalmával felmerült kiadá-

sokról szól. p. o. a kaposi járásba a védekezés 2782 frt 36 X. a főszolgabíró ekkor Tallián János volt. A szigeti járásba 2238 frt-ba került főszolgabíró volt Kovács István, a kanizsai járásba csak 748 frt-ba került a védekezés főszolgabíró szentviszlói Dezső Adám volt.

1740. évi március 14-iki gyűlés jegyzőkönyvében fel van jegyezve, hogy: részint a Pestis részint a belső conserváció szempontjából szükségesnek látszik, a H. T. tanács ismételt sürgetésére is gondoskodni, aminthogy mindeddig ilyen orvosi doktorok hiánya miatt gondoskodni sohasem lehetett, — a phisi katusi hivatal felállításáról. Miért is az előző gyűlésen (Január 14 én) felkérte az alispán, hogy a phisi katusi hivatalra Toppó János medicus doktort, ki jelenleg a csáktornyai uradalomba van alkalmazva, évi 500 frt fizetés mellett alkalmazva, a ki ezen határozat folytán a gyűlésen megjelenvén évi 500 frt fizetés mellett vármegyei phisikus doktornak felfogadtatott és lakása Kaposvárott a vármegye házában állapítatott meg.

(151 évvel később engem 800 frt fizetéssel neveztek ki megyei főorvossá.) (Franciaországban az 1627-iki Pestis járvány alkalmával az orvosok és egészségügyi tisztek havi 800 tallér díjazást kaptak, a borbélyok pedig 300 libret.) Ezek után ha van is még szó a jegyzőkönyvekben Pestről, az már Somogy vármegyét nem érinti.

